

- Litteraturselskab, I-XXXIII, København 1920-34.
- Biblia, Det er Den gantske Hellige Scrifft paa Danske igien offuurseet oc prentet effter K. Chr. IV.s Befaling. Mett Register, alle D. Lutheri Fortaler, hans Vdlegning i Brædden oc Viti Theodori Summarier. København 1633. fol.
- Biblia, paa Danske, det er: Den gandske hellige Skriftis Bøger, paa ny igien-nemseete efter den Ebræiske oc Grækske Text (ved Hans Svane). Efter K. Chr. IV.s Befaling. København 1647. 8°.
- Biblia, det er Den gandske Hell. Skrift, ved K. Christ. VI.s Omsorg. 5. opl. København 1740. 8° mai.
- Biblia, det er Den gandske Hell. Skrift, ved K. Christ. VI.s Omsorg. 3. opl. København 1740. 8° min.
- Biblia, det er Den gandske Hell. Skrift, ved K. Christ. VII.s Omsorg. 6. opl. København 1791. 8° min.
- Biblia, det er den ganske Hellige Skrifts Bøger. 16. opl. København 1819. 8° mai.
- Biblia hebraica, udg. Rudolf Kittel, Stuttgart 1912.
- Septuaginta, udg. Alfred Rahlfs. Stuttgart 1935.
- Det danske Bibelselskabs Ordbog til Det gamle Testament. København 1938.
- Det danske Bibelselskabs Ordbog eller Konkordans til Det nye Testamente. København 1965.
- Enewald Ewald, Den Bibelske Konkordantz Første Deel og Anden Deel, Tom. I-III. København 1748-49. 4°.
- Peter Brask (red.), Steen Steensen Blicher, En Landsbydegns Dagbog, udgivet med noter og efterskrift ved Peter Brask, Dansk lærerforeningen/ Skov. Varde 1982.
- Peter Brask, Om En Landsbydegns Dagbog 1-2. København 1983. (her forkortet: Brask).
- Flemming Conrad, Peter Brask: Om En Landsbydegns Dagbog. Gyldendal 1983. Anmeldelse i Danske Studier 1984 s. 163-167.
- P. G. Lindhardt, Bibelen og det danske Folk. Kbh. 1942.
- Johannes Nørvig, Steen Steensen Blicher. Hans Liv og Værker. København 1943.
- Povl Otzen, Hvorledes danskerne fik deres bibler. København 1949.
- Præsteforeningens blad, 1984/9, s. 144-146.
- Paul V. Rubow, Saga og Pastiche. 2. opl. København 1968 s. 120-126.
- Peter Skautrup, Det danske Sprogs Historie III. 2. oplag København 1968 s. 16-18, 101-105, 175 og 191-192.

Hans Jacob Iversen

H. E. Schack og antik hyrdedigtning

Når man som klassisk filolog læser den første sætning i Schacks Phantasterne om det gamle, ærværdige egetræ, kommer man let til at associere til det allerførste vers i Vergils første ekloge, hvor det hedder:

Tityre, tu patulae recubans sub tegmine fagi,

en association, der vinder styrke endnu i første afsnit af Phantasterne, når præsten ved synet af det faldne træ citerer Vergils Æneide, og også senere, når huslæreren taler om, at træet havde sin rod i hedenskabet; thi når det om huslæreren hedder, at han ikke er uden lærd dannelse, peger dette vel hen på det 19. århundredes lærde skole og dermed på den klassiske tradition: Med sit udsagn om, at træet fik en hedensk ligprædiken, mener han jo også præstens Vergil-citat.

Endnu et par formuleringer i første afsnit af Phantasterne kan pege hen på Vergils første ekloge. Når det siges, »at Himlen ... lod en Storm udgaae, der knækkede Egnens Stolthed« (= egen), modsvares det af Bucolica 1.17 »de caelo tactas ... quercus«; også Vergil omtaler altså et egetræ, der rammes fra himmelen. En anden mulig allusion finder man med Schacks »som hidtil kun havde baaret de lette Fugle«. Hertil kommenterer C. Roos:¹ »Stedet fornemmes som et klassisk Citat. Det nærmest liggende er vistnok Horats Oder, I.2.10-11: Piscium et summa genus hæsit ulmo, nota quæ sedes fuerat columbis: Fiskeskaren standsedes af Elmens høje Top, som hidtil havde været Duer-nes Sæde; slg. ogsaa Ovids Metamorphoser I, 296-304«. Denne samme tanke udvikles imidlertid også i første ekloge (1.56-60):

hinc alta sub rupe canet frondator ad auras,
nec tamen interea raucae, tua cura, palumbes
nec gemere aëria cessabit turtur ab ulmo.
Ante leves ergo pascentur in aethere cervi
et freta destituent nudos in litore piscis,

Som hos Vergil (Buc. 1.1-5) lejrede man sig også hos Schack i fredelig idyl under træets krone: Det fremgår, når man læser videre frem i Phantasterne. Mere end en snes år før egen faldt, samlede jævnlige tre personer under dens grene. Af disse siges den ene, Christian, at have skiftet uddannelse og »viet sig til de classiske Studier«. Om den anden, Conrad, hedder det straks efter, at »... jeg i Lærdom idetmindste var Christians Ligemand ...«. Denne bemærkning er af stor interesse, eftersom den understreger, at Conrad, der fremstår som hele romanens fortæller, besidder en ikke ringe klassisk dannelse og derfor kan tænkes at se de tre drenges træ som en pendant til Vergils. Med den tredje person, Thomas, finder vi en direkte reference til den antikke hyrdegigtning. Allerede i andet afsnit siges han at beklæde »en Kohyrdes Værdighed«. Senere (p. 17) sammenlignes en af hans handlinger med de græske hyrders, ja han betegnes ligefrem selv som en efterkommer af disse. Det hedder:

Om Aftenen, da Træets Skygge var bleven saa lang, at den naaede helt over til Stengjærdet, samlede vi atter hos Thomas, der ligesom hans Forgængere, de græske Hyrder, var ifærd med at danne kunstige Fløiter
...

(Man betænke i denne forbindelse, at Vergils hyrder er »græske«, overtagne som de er fra Theocrit, hyrdedigtningens skaber og Vergils forbillede m.h.t. bukolisk digtning). Desuden må man standse op p. 17, hvor det hedder:

Thomas, skynd Dig nu at vande Kvæg og kom saa hjem og faa Mad!

Denne opfordring er af ganske samme art, som man gentagne gange møder hos Vergil og Theocrit i forbindelse med hyrden Tityrus, e.g. Vergil Buc. 3.96-97 og 9.23-24 og Theocrit 3.3-4.

Hvis nu Schack faktisk alluderer til Vergil, hvad er så hans mening hermed? Betragter man Vergils bukoliske digtning, vil man se, at den er spækket med symbolik, og det i en sådan grad, at det kan være svært at nå frem til tilfredsstillende fortolkninger. Men man tør mene, at ege/bøgetræet er at opfatte som et symbol på pastoral idyl, når der gives en beskrivelse af, hvorledes hyrdernes liv udfolder sig som sådant under træets beskyttende grene, som f.eks. Vergil Buc. 1.1-5:

Tityre, tu patulae recubans sub tegmine fagi
silvestrem tenui Musam meditaris avena;
nos patriae finis et dulcia linquimus arva.
nos patriam fugimus; tu, Tityre, lentus in umbra
formosam resonare doces Amaryllida silvas.

eller Vergil Buc. 7.1-5:

Forte sub arguta consederat ilice Daphnis,
compulerantque greges Corydon et Thyrsis in unum,
Thyrsis ovis, Corydon distentas lacte capellas,
ambo florentes aetatibus, Arcades ambo,
et cantare pares et respondere parati.

Hele denne tanke om et pastoralt lykkelige har for Vergil været en – politisk på en vis måde realisabel – ønskedrøm, for eftertiden først og fremmest en utopi, en fantasi om man vil.

Hvis Schack derfor alluderer til Vergil, er det formodentlig ud fra et ønske om at understrege, at det gamle egetræs endeligt er et symbolsk udtryk for hovedpersonen Conrads frigørelse fra fantasteriet. Om Schack i første ekloge også har set et politisk budskab – det er opinio communis, at eklogen indeholder et sådant² – og som følge deraf eventuelt har indarbejdet en mere omfattende og konsistent allusion til Bucolica i Phantasterne, hvor der ligesom i eklogerne synes at være en sammenvævning af fantasi og politik,³ er det ikke her målet at afklare.

Noter

1. H. E. Schack: *Phantasterne*, udgivet af Carl Roos, København 1929, p. 401. Til denne udgave gælder også de øvrige sidehenvisninger.

2. Cf. e.g. L.P. Wilkinson: »Virgil and the Evictions«, *Hermes* 94, 1966, pp. 320-24.
3. Jens Kr. Andersen, *Feudalistisk fantasi og liberalistisk virkelighed*, København 1978.

Sven Lindahl

Breve fra Clara

Omkring Sophus Claussens Italiensophold 1894

Sophus Claussen opholdt sig fra medio juli-medio september 1894 i den lille italienske badeby St. Margherita di Ligure, 30 km fra Rapallo, sammen med Clara Robinsson: (...) en stakkels ung Kone fra Milano, hvis Mand for to Aar siden blev gal. Hun var kommet ned til Kysten for at tage Sommerbade for sit ødelagte Helbred, (...). SC fortæller videre efter afskeden med hende (brev til faderen 21.9.1894, tr. Frans Lassen: *Sophus Claussen og hans kreds* (1984), I, s. 258):

(...) Hun vilde have fulgt mig til Paris. Men jeg kunde jo ikke tage hende med. De hundrede Frc., hun hver Maaned faar af sin Broder, skulde ikke række langt, og de udeblev helt i denne Maaned. Broderen er rig. 21 Aar, Søsteren er 25 og ejer ingen Ting, eftersom hun ikke forstod at smigre for sin Onkel, i hvis Hus i Rom hun blev opdraget, og som var intet mindre end Kardinal. Hendes Fader døde, da hun var tolv Aar. Onklen tog hende til sig, lod hende opdrage fornemt og tage Præmier ved Musikkonservatoriet i Rom. Men da hun var sytten Aar forelskede hun sig og giftede sig med en milanesisk Officer uden Onklens Tilladelse. Saaledes blev Broderen Ejer til hele Stadsen ... og efter alt at dømme er han snæverhærtet og ligner slet ikke Søsteren –

I Mandags Aftes kom vi her til Nizza for at træffe denne Broder, der skulde opholde sig hos en Gudfader. Jeg vilde efterlade hende her og rejse til Paris den næste Morgen. Vi søgte altsaa Broderen, men fik at vide, at han lige nylig var rejst til Paris. Vi har telegraferet efter ham og ventet paa Svar *flere Dage* (der er dyre her i Nizza). Han synes ganske at have glemt Søsteren og de fattige hundrede Frc., han skulde sende hende hver Maaned.

I Dag har jeg for mine sidste Penge sendt hende til Rom, hvor hun har Familie, og hvor Broderen kommer til Oktober, naar Studenterferien er forbi (...)

I

Følgende fem breve belyser forholdets videre udvikling. SC opholdt sig oktober måned ud i Paris og vendte da tilbage til København. Hans kort eller